

๖. อาเนถุสสปปายสูตร

[๖๖] เอมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา กุรุสุ วิหริตี กมฺมาสณฺณมํ นาม กุรฺวนํ นิคฺโค. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขเว”ติ. “ภทฺเท”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสํ. ภควา เอตทวโวจ:

อนิจฺจา ภิกฺขเว กามา ตฺวจฺฉา มุสา โมสฺสมฺมา. มายาคตเมตํ ภิกฺขเว พาลลาปนํ. เย จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามสฺสณฺนา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสฺสณฺนา, อุภยเมตํ มาระเชยฺยํ, มาระสฺเสส วิสโย, มาระสฺเสส นินวาโป, มาระสฺเสส โคจโร. เอตฺเถเต ปาปกา อกุสลลา มานสา อภิชฺฌาปี พยาปาทาปี สารมฺภาปี สํวตฺตฺนฺติ, เตว อริยสวากฺสฺส อิจฺฉมนฺุสิทฺธโต อนุตฺตรายาย สมฺภวฺนฺติ. ตตฺร ภิกฺขเว อริยสวากโก อิติ ปฏฺฐิสลฺลจฺกฺขติ “เย จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามสฺสณฺนา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสฺสณฺนา, อุภยเมตํ มาระเชยฺยํ, มาระสฺเสส วิสโย, มาระสฺเสส นินวาโป, มาระสฺเสส โคจโร. เอตฺเถเต ปาปกา อกุสลลา มานสา อภิชฺฌาปี พยาปาทาปี สารมฺภาปี สํวตฺตฺนฺติ, เตว อริยสวากฺสฺส อิจฺฉมนฺุสิทฺธโต อนุตฺตรายาย สมฺภวฺนฺติ. ยนฺฺนุนานํ วิปฺุเลน มหคฺคเตน เจตฺสา วิหเรยฺยํ อภิภูยฺย โลกํ อธิภูยฺย มนฺสา. วิปฺุเลน हि เม มหคฺคเตน เจตฺสา วิหโรตี อภิภูยฺย โลกํ อธิภูยฺย มนฺสา, เย ปาปกา อกุสลลา มานสา อภิชฺฌาปี พยาปาทาปี สารมฺภาปี, เต น ภวิสฺสฺนฺติ. เตสํ ปหานา อปริตฺตญฺจ เม จิตฺตํ ภวิสฺสฺตี อปฺปมาณํ สุภาวิตนฺ”ติ. ตสฺส เอวํ ปฏฺฐิปนฺนสฺส ตพฺพหุสฺสวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทฺติ, สมฺปฺสาเท สฺตี เอตฺตรหิ วา อาเนถุสฺสํ สมฺปาชฺชติ, ปญฺญาย วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส ฆาธา ปริมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺฺตํสํวตฺตฺนิกํ วิญฺญานํ อสฺส อาเนถุสฺสูปคํ; อยํ ภิกฺขเว ปจฺจมา อาเนถุสสปปายา ปฏฺฐิปทา อกฺขายติ.

[๖๗] ปฺนุ จปรํ ภิกฺขเว อริยสวากโก อิติ ปฏฺฐิสลฺลจฺกฺขติ “เย จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามสฺสณฺนา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสฺสณฺนา, 1ยงฺกิลฺลจฺจ รุปํ สพฺพํ รุปํ จตฺตาริ จ มหาภูตานิ^๑ จตฺตุนฺนญฺจ มหาภูตानํ อฺุปาทายรฺูปน”ติ. ตสฺส เอวํ ปฏฺฐิปนฺนสฺส ตพฺพหุสฺสวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทฺติ, สมฺปฺสาเท สฺตี เอตฺตรหิ วา อาเนถุสฺสํ สมฺปาชฺชติ, ปญฺญาย วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส ฆาธา ปริมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, 2ยนฺฺตํสํวตฺตฺนิกํ^๒ วิญฺญานํ อสฺส อาเนถุสฺสูปคํ; อยํ ภิกฺขเว ทุตฺติยา อาเนถุสสปปายา ปฏฺฐิปทา อกฺขายติ.

ปฺนุ จปรํ ภิกฺขเว อริยสวากโก อิติ ปฏฺฐิสลฺลจฺกฺขติ “เย จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมิกา กามสฺสณฺนา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสฺสณฺนา, เย จ ทิฏฺฐจณฺมิกา รฺูปา, เย จ สมฺปรายิกา รฺูปา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมิกา รฺูปสฺสณฺนา, ยา จ สมฺปรายิกา รฺูปสฺสณฺนา, อุภยเมตํ อนิจฺจํ. ยทนิจฺจํ, ตํ นาลํ อภินฺนฺทิตฺตํ นาลํ อภิวทิตฺตํ นาลํ อชฺโฆสิตฺตฺน”ติ. ตสฺส เอวํ ปฏฺฐิปนฺนสฺส ตพฺพหุสฺสวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทฺติ, สมฺปฺสาเท สฺตี เอตฺตรหิ วา อาเนถุสฺสํ สมฺปาชฺชติ, ปญฺญาย วา อธิมุจฺจติ. กายสฺส ฆาธา ปริมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺฺตํสํวตฺตฺนิกํ วิญฺญานํ อสฺส อาเนถุสฺสูปคํ; อยํ ภิกฺขเว ตุตฺติยา อาเนถุสสปปายา ปฏฺฐิปทา อกฺขายติ.

-1 อธิ. ยงฺกิลฺลจฺจ รฺูปํ จตฺตาริ จ มหาภูตานิตี ทิสฺสตี.

-2 อ.ม. ยํ ตํสํวตฺตฺนิกํ

[๖๘] ปุณ จปริ ภิกขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ “เย จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา กามสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสญฺญา, เย จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา รุปา, เย จ สมฺปรายิกา รุปา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา รุปสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา รุปสญฺญา, ยา จ อานนฺชสญฺญา, สพฺพา สญฺญา, ยตฺถเตตา อปริเสสา นินฺรุณฺณติ. เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺีตํ, ยทิทํ อากิณฺจณฺญาตนฺน”ติ. ตสฺส เหวํ ปฏิปนฺนสฺส ตพฺพหุลวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทติ, สมฺปสาเท สติ เอตฺรหิ วา อากิณฺจณฺญาตนํ สฺมาปชฺชติ, ปญฺญา วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺตํสํวตฺตนิกํ วิญฺญาณํ อสฺส อากิณฺจณฺญาตนฺนูปคํ; อຍ ภิกขเว ปจฺมา อากิณฺจณฺญาตนฺนสฺปฺปายา ปฏิปทา อุกฺขาเยติ.

[๖๙] ปุณ จปริ ภิกขเว อริยสาวโก อรณฺคโต วา รุกฺขมฺมูลคโต วา สฺญณฺาคารคโต วา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ “สฺญณฺมมิตํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา”ติ. ตสฺส เหวํ ปฏิปนฺนสฺส ตพฺพหุลวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทติ, สมฺปสาเท สติ เอตฺรหิ วา อากิณฺจณฺญาตนํ สฺมาปชฺชติ, ปญฺญา วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺตํสํวตฺตนิกํ วิญฺญาณํ อสฺส อากิณฺจณฺญาตนฺนูปคํ; อຍ ภิกขเว ทฺติยา อากิณฺจณฺญาตนฺนสฺปฺปายา ปฏิปทา อุกฺขาเยติ.

[๗๐] ปุณ จปริ ภิกขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ³“นํ กวฺจนิ. น กสฺสจฺจิกิณฺจณฺตสฺมึ, น จ มม กวฺจนิ. กิสฺมิณฺจิกิณฺจณฺ นตฺถิ”ติ. ตสฺส เหวํ ปฏิปนฺนสฺส ตพฺพหุลวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทติ. สมฺปสาเท สติ เอตฺรหิ วา อากิณฺจณฺญาตนํ สฺมาปชฺชติ, ปญฺญา วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺตํสํวตฺตนิกํ วิญฺญาณํ อสฺส อากิณฺจณฺญาตนฺนูปคํ; อຍ ภิกขเว ตฺติยา อากิณฺจณฺญาตนฺนสฺปฺปายา ปฏิปทา อุกฺขาเยติ.

ปุณ จปริ ภิกขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ “เย จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา กามา, เย จ สมฺปรายิกา กามาล ยา จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา กามสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสญฺญา, เย จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา รุปา, เย จ สมฺปรายิกา รุปา, ยา จ ทิฏฺฐจณฺมมิกา รุปสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา รุปสญฺญา, ยา จ อานนฺชสญฺญา, ยา จ อากิณฺจณฺญาตนฺนสญฺญา, สพฺพา สญฺญา, ยตฺถเตตา อปริเสสา นินฺรุณฺณติ. เอตํ สนฺตํ, เอตํ ปณฺีตํ, ยทิทํ เนวสญฺญานาสญฺญาตนฺน”ติ. ตสฺส เหวํ ปฏิปนฺนสฺส ตพฺพหุลวิหาริโน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสีทติ, สมฺปสาเท สติ เอตฺรหิ วา เนวสญฺญานาสญฺญาตนํ สฺมาปชฺชติ, ปญฺญา วา อธิมุจฺจติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา จานเมตํ วิชฺชติ, ยนฺตํสํวตฺตนิกํ วิญฺญาณํ อสฺส เนวสญฺญานาสญฺญาตนฺนูปคํ; อຍ ภิกขเว เนวสญฺญานาสญฺญาตนฺนสฺปฺปายา ปฏิปทา อุกฺขาเยตีติ.

[๗๑] เหวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ ภนฺเต ภิกฺขุ เหวํ ปฏิปนฺโน โหติ ‘โน จสฺส, โน จ เม สียา, ⁴น เจ ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสติ, ยทตฺถิ ยมฺภูตํ, ตํ ปชฺหามิ”ติ เหวํ อุกฺเปกฺขํ ปฏิภตติ. ปรีนิพฺพาเยยฺย นฺุ โข โส ภนฺเต ภิกฺขุ น วา ปรีนิพฺพาเยยฺยา”ติ. อเปตฺถกฺจฺจ

⁻³ อ.ม. “นํ กวฺจนิ กสฺสจฺจิกิณฺจณฺตสฺมึ, น จ มม กวฺจนิ กิสฺมิณฺจิกิณฺจณฺ นตฺถิ”ติ.

⁻⁴ อ.ม.อิ. น ภวิสฺสติ

อานนท ภิกษุ ปรินิพพาเยยย, อเปตเถกจโจ ภิกษุ น ปรินิพพาเยยยาติ. โก นุ ไช ฆนเต เหตุ โภ
 ปจจโย, เยนเปตเถกจโจ ภิกษุ ปรินิพพาเยยย, อเปตเถกจโจ ภิกษุ น ปรินิพพาเยยยาติ ?

อิชานนท ภิกษุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ “โน จสฺส, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสตี, น เม ภวิสฺสตี,
 ยทตฺถิ ยมฺภูตํ, ตํ ปชหามิ”ติ เอวํ อูเปกฺขํ ปฏิภตฺติ, โส ตํ อูเปกฺขํ อภินนฺทตี อภิวทตี อชฺโฆสาย
 ติฏฺฐตี, ตสฺส ตํ อูเปกฺขํ อภินนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ตนฺนีสฺสตีโต โหติ วิญญานํ,
 ตทฺฐปาทานํ, สอฺปปาทานโน อานนท ภิกษุ น ปรินิพพายตีติ, กหํ ปน โส ฆนเต ภิกษุ อูปาทียมาโน
 อูปาทียตีติ ? เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ อานนทาติ. อูปาทานเสฏฺฐํ กิร โส ฆนเต ภิกษุ
 อูปาทียมาโน อูปาทียตีติ. อูปาทานเสฏฺฐํ โส อานนท ภิกษุ อูปาทียมาโน อูปาทียตี. อูปาทาน
 เสฏฺฐํ เหตุ อานนท ยทิตํ เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ.

[๗๒] อิชานนท ภิกษุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ “โน จสฺส, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสตี, น เม
 ภวิสฺสตี, ยทตฺถิ ยมฺภูตํ, ตํ ปชหามิ”ติ เอวํ อูเปกฺขํ ปฏิภตฺติ, โส ตํ อูเปกฺขํ นานนฺทตี นานนฺทตี น
 อชฺโฆสาย ติฏฺฐตี, ตสฺส ตํ อูเปกฺขํ อนนฺทโต อนนฺทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต น ตนฺนีสฺสตีโต โหติ
 วิญญานํ, น ตทฺฐปาทานํ, อนฺนุปาทานโน อานนท ภิกษุ ปรินิพพายตีติ.

[๗๓] อจฺฉริยํ ฆนเต, อพฺภตํ ฆนเต, นิสฺสาย นิสฺสาย กิร โน ฆนเต ภควตา
 โขสมนฺตตรรณาน^๕ อกฺขาตา. กตโม ปน ฆนเต อริโย วิโมกฺโขติ ?

อิชานนท ภิกษุ อริยสวากो อิติ ปฏิสญฺจิกฺขตี “เย จ ทิฏฺฐจฺฉมฺมิกา กามา, เย จ
 สมฺปรายิกา กามา, ยา จ ทิฏฺฐจฺฉมฺมิกา กามสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา กามสญฺญา, เย จ
 ทิฏฺฐจฺฉมฺมิกา รุปา, เย จ สมฺปรายิกา รุปา, ยา จ ทิฏฺฐจฺฉมฺมิกา รุปสญฺญา, ยา จ สมฺปรายิกา
 รุปสญฺญา, ยา จ อานนฺชสญฺญา, ยา จ อากิณฺณจฺฉนฺตสญฺญา, ยา จ เนวสญฺญา
 นาสญฺญายตฺนสญฺญา, เอส สกฺกาโย, ยาวตา สกฺกาโย. เอตํ อมตํ ยทิตํ อนฺนุปาทา จิตตสฺส
 วิโมกฺโข. อิติ ไช อานนท เทสิตา มยา อานนฺชสฺสปปายา ปฏิปทา, เทสิตา อากิณฺณจฺฉนฺต
 สฺสปปายา ปฏิปทา, เทสิตา เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนสฺสปปายา ปฏิปทา, เทสิตา นิสฺสาย นิสฺสาย
 โขสมนฺตตรรณาน^๖ เทสิโต อริโย วิโมกฺโข. ยํ ไช อานนท สตฺถา รา กรณียํ สวากานํ หิตฺตินา
 อนฺนุคฺคฺกนฺ อณฺนุคฺคฺกนํ อูปาทาย, กตํ โว ตํ มยา. เอตานิ อานนท รุกฺขมฺูลานิ เอตานิ
 สฺสญฺญาคารานิ. ฉายถานนฺท มา ปมาทตฺถ, มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสวรินอ อหฺวตฺถ. อยํ โว อมฺหากํ
 อนฺนุสาสนตีติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทตีติ.

อานนฺชสฺสปปายสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ จญฺจํ.

⁵ ฉ.ม. โขสมนฺตตรรณา

⁶ ฉ.ม. โขสมนฺตตรรณา

๖. อานนุชัสสปายสูตร ว่าด้วยปฏิบัติทานอันเป็นสัปปายะแก่อานนุชัสสมาบัติ

[๖๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกุรุช็อกัมมาศรัมมะ แคว้นกุรุ สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้อว

“ภิกษุทั้งหลาย กาม^๗ไม่เที่ยง เป็นของว่างเปล่า^๘ เท็จ มีความเลือนหายไปเป็นธรรมดา ลักษณะของกามนี้ เป็นความล่อลวง เป็นที่บันเทิงของคนพาล กามที่มีในภพนี้ และกามที่มีในภพหน้า กามสัญญา(ความกำหนดหมายในกาม) ที่มีในภพนี้ และกามสัญญาที่มีในภพหน้า ทั้ง ๒ ประการนั้น เป็นบ่วงแห่งมาร เป็นวิสัยแห่งมาร เป็นเหยื่อแห่งมาร เป็นโคจรแห่งมาร ในกามนี้มีบาปอกุศลทางใจเหล่านี้ คือ อภิชฌาบ้าง พยาบาทบ้าง สारัมภะ(ความแข่งดี)บ้าง กามเหล่านั้นนั่นเอง ย่อมก่ออันตรายให้แก่อริยสาวกผู้ตามศึกษาอยู่ในธรรมวินัยนี้

อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นในเรื่องกามนั้นดังนี้ว่า “กามที่มีในภพนี้ และกามที่มีในภพหน้า กามสัญญาที่มีในภพนี้ และกามสัญญาที่มีในภพหน้า ทั้ง ๒ ประการนั้น เป็นบ่วงแห่งมาร เป็นวิสัยแห่งมาร เป็นเหยื่อแห่งมาร เป็นโคจรแห่งมาร ในกามนี้มีบาปอกุศลทางใจเหล่านี้ คือ อภิชฌาบ้าง พยาบาทบ้าง สारัมภะบ้าง กามเหล่านั้นนั่นเอง ย่อมก่ออันตรายให้แก่อริยสาวกผู้ตามศึกษาอยู่ในธรรมวินัยนี้ ทางที่ดี เราพึงอยู่ด้วยจิตอันไพบูลย์เป็นมหัคคตะ^๙ อริยฐานใจครอบงำโลก เพราะเมื่อเราอยู่ด้วยมหัคคตจิตอันไพบูลย์เป็นมหัคคตะ อริยฐานใจครอบงำโลกอยู่ บาปอกุศลที่เกิดทางใจ คือ อภิชฌาบ้าง พยาบาทบ้าง สारัมภะบ้าง เหล่านี้จักไม่มี เพราะละอกุศลเหล่านั้นได้แล้ว จิตของเราจักเป็นจิตไม่เล็กน้อย^{๑๐} หาประมาณมิได้^{๑๑}และเป็นจิตที่อบรมดีแล้ว”

เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติอย่างนี้แล้ว เป็นผู้มากด้วยปฏิพานนั้นอยู่ จิตย่อมผ่องใสในอายตนะ^{๑๒} เมื่อมีความผ่องใส^{๑๓} อริยสาวกนั้นย่อมเข้า ถึงอานนุชัสสมาบัติ หรือน้อมใจไปในปัญญาในปัจจุบันได้ เป็นไปได้ที่หลังจากตายแล้ว วิญญานที่เป็นไปในภพนั้น ๆ พึงเป็นวิญญานเข้าถึงสภาพหาความหวังใหม่ได้

๗ กาม ในที่นี้หมายถึงวัตถุกาม (ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และกิเลสกาม (คือ ความพอใจ ความกำหนด เป็นต้น) (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๓๘) และดูเทียบ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑/๑-๒

๘ เป็นของว่างเปล่า ในที่นี้หมายถึงเป็นของว่างเปล่าเพราะเว้นจากแก่นสาร คือ ความเที่ยง ความยั่งยืน และความเป็นอัตตา (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๓๘)

๙ มหัคคตะ หมายถึง อารมณที่ถึงความใหญ่ ชันรูปาวจรและชันอรูปาวจร เพราะมีผลที่สามารถข่มกิเลสได้ และหมายถึง จันตะ วิริยะ จิตตะ และปัญญาอันยิ่งใหญ่ (อภิ.สง.อ. (บาลี) ๑๒/๙๒)

๑๐ เป็นจิตไม่เล็กน้อย ในที่นี้หมายถึงจิตฝ่ายกามาวจร (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๓๙)

๑๑ หาประมาณมิได้ ในที่นี้หมายถึงจิตฝ่ายรูปาวจรและฝ่ายอรูปาวจร (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๓๙)

๑๒ อายตนะ ในที่นี้หมายถึงเหตุ คือ อรหัตตผล การเห็นแจ้งอรหัตตผล จตุตถฌาน หรืออุปปจารแห่งจตุตถฌาน (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๓๙-๔๐)

๑๓ ความผ่องใส ในที่นี้หมายถึงความผ่องใส ๒ ประการ คือ (๑) ความผ่องใสด้วยการน้อมใจเชื่อ คือการน้อมใจเชื่อว่าจะยึดเอาพระอรหันตให้ได้ในวันนี้ (๒) ความผ่องใสด้วยการได้ คือการได้อรหัตตผล หรือ จตุตถฌาน (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๖๖/๔๐)

นี้ และรูปสัญญาที่มีในภพหน้า อาเนญชสัญญา และอาภิกขัญญายตนสัญญา สัญญาทั้งหมดนี้ย่อมดับไม่เหลือในฉานใด ฉานนั้นคือเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ เป็นสมาบัติอันสงบ ประณีต” เมื่ออริยสาวกนั้นปฏิบัติอย่างนี้แล้ว เป็นผู้มากด้วยปฏิปทานั้นอยู่ จิตย่อมผ่องใสในอายตนะ เมื่อมีความผ่องใส อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ หรือน้อมใจไปในปัญญาในปัจจุบันได้ เป็นไปได้ที่หลังจากตายแล้ว วิญญาณที่เป็นไปในภพนั้น ๆ พึงเป็นวิญญาณเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิปทาที่เป็นสัปปายะแก่เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ”

[๗๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกขาอย่างนี้ว่า “สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา หากจักไม่มีก็จักไม่มีแก่เรา เพราะเราจะละสิ่งที่กำลังมีอยู่และมีมาแล้วนั้นไป” ภิกษุนั้นพึงปรินิพพานหรือไม่พึงปรินิพพาน พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ภิกษุบางรูปพึงปรินิพพานในอตภาพนี้ บางรูปไม่พึงปรินิพพานในอตภาพนี้”

“อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ภิกษุบางรูปปรินิพพานในอตภาพนี้ บางรูปไม่ปรินิพพานในอตภาพนี้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกขาอย่างนี้ว่า “สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา หากจักไม่มีก็จักไม่มีแก่เรา เพราะเราจะละสิ่งที่กำลังมีอยู่และมีมาแล้วนั้นไป” ภิกษุนั้นย่อมเปลิดเปลิน ชื่นชม ยึดติดอุเบกขานั้น เมื่อเธอเปลิดเปลิน ชื่นชม ยึดติดอุเบกขานั้นอยู่ วิญญาณย่อมเป็นอันอาศัยอุเบกขานั้น ยึดมั่นอุเบกขานั้น อานนท์ ภิกษุผู้มีความยึดมั่นย่อมปรินิพพานไม่ได้”

“ก็ภิกษุนั้นเมื่อยึดมั่น จะยึดมั่นในธรรมข้อไหน พระพุทธเจ้าข้า”

“ย่อมยึดมั่นเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ได้ยินว่า ภิกษุนั้นเมื่อยึดมั่น ย่อมยึดมั่นอุปาทานส่วนที่สำคัญที่สุดหรือ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนท์ ภิกษุนั้นเมื่อยึดมั่น ย่อมยึดมั่นอุปาทานส่วนที่สำคัญที่สุด ก็อุปาทานส่วนที่สำคัญที่สุดนี้คือเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ

[๗๒] อานนท์ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกขาอย่างนี้ว่า “สิ่งที่ไม่มีก็ไม่พึงมีแก่เรา หากจักไม่มีก็จักไม่มีแก่เรา เพราะเราจะละสิ่งที่กำลังมีอยู่และมีมาแล้วนั้นไป” ภิกษุนั้นไม่เปลิดเปลิน ไม่ชื่นชม ไม่ยึดติดอุเบกขานั้นอยู่ เมื่อเธอไม่เปลิดเปลิน ไม่ชื่นชม ไม่ยึดติดอุเบกขานั้นอยู่ วิญญาณก็อาศัยอุเบกขานั้น และยึดมั่นอุเบกขานั้นไม่ได้ อานนท์ ภิกษุผู้ไม่มีความยึดมั่นย่อมปรินิพพานได้”

[๗๓] ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลว่า “นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระพุทธเจ้าข้า ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยเหตุนี้จึงตรัสบอกปฏิปทาเครื่องข้ามพ้นโอชะแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย

วิโมกข์อันเป็นของพระอริยะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุผู้เป็นอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นดังนี้ว่า “กามที่มีในภพนี้ และกามที่มีในภพหน้า กามสัญญาที่มีในภพนี้ และกามสัญญาที่มีในภพหน้า รูปที่มีในภพนี้ และรูปที่มีในภพหน้า รูปสัญญาที่มีในภพนี้ และรูปสัญญาที่มีในภพหน้า อาเนญชสัญญา อาภิกขัญญายตนสัญญา และเนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา สักกายะ¹⁴มีอยู่เท่าใด นี้ เป็นสักกายะ วิโมกข์(ความหลุดพ้น) แห่งจิตเพราะไม่ยึดมั่น

¹⁴ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๕ หน้า ๓๕ ในเล่มนี้

นั่น คืออมตะ¹⁵” อานนท์ เราแสดงปฏิบัติที่เป็นสัปปายะแก่อาเนญชสมาบัติไว้แล้ว แสดงปฏิบัติที่เป็นสัปปายะแก่อาภิญัจญญายตนสมาบัติไว้แล้ว แสดงปฏิบัติที่เป็นสัปปายะแก่เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติไว้แล้ว เราอาศัยเหตุนี้แสดงปฏิบัติเครื่องข้ามโสมะไว้แล้ว แสดงวิโมกข์อันเป็นของพระอริยะไว้แล้ว ด้วยประการ อย่างนี้ กิจที่ศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์ อาศัยความอนุเคราะห์แล้ว พึงทำแก่สาวกทั้งหลาย เราก็ได้ทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย

อานนท์ นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง เธอทั้งหลายจงเพ่งฌาน อย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนในภายหลัง นี่เป็นคำสอนของเราสำหรับเธอทั้งหลาย”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์มีใจยินดีชื่นชมพระภษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล

อาเนญชสัปปายสูตรที่ ๖ จบ

¹⁵ นั่น คืออมตะ หมายถึง พระอรหันต์ตถาคตนั้น มีรสที่เป็นอมตะ เพราะปรารภนิพพาน อันเป็นอมตะเป็นไป ม.อ.ฎีกา. ๓/๘๗/---